Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PhDr. Dušan Přibík

Učebné texty v dejepise vyučovanom metódou CLIL

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov

2013

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11, 850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PhDr. Dušan Přibík

Kontakt na autora: Gymnázium Konštantínova 2, Prešov, skola@gk2-po.sk

Názov OPS/OSO: Učebné texty v dejepise vyučovanom metódou CLIL

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2013

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Miroslav Kočiš

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová
dejepis, metóda CLIL, bilingválne štúdium, učebné texty, interaktívna tabuľa, pracovné listy, stratégia EUR, metóda INSERT

Anotácia

Práca sa týka vytvorenia učebných textov pre predmet dejepis vyučovanom metódou CLIL. Vychádzajúc z vlastnej skúsenosti, práca navrhuje tvorbu takýchto textov v anglickom jazyku z obsahového, formálneho a štylistického hľadiska. Práca tiež ponúka tri vzorové vyučovacie hodiny, kde boli učebné texty použité spolu s inými didaktickými pomôckami a metódami.

OBSAH

ÚVOD 5

1 UČEBNÉ TEXTY PRE VYUČOVANIE DEJEPISU V ANGLICKOM JAZYKU NA BILINGVÁLNOM GYMNÁZIU 7

1.1 Obsah učebných textov 8

1.2 Cudzojazyčná vybavenosť autora 10

2 POUŽITIE UČEBNÝCH TEXTOV NA HODINÁCH DEJEPISU V ANGLICKOM JAZYKU 13

2.1 Využitie učebných textov a interaktívnej tabule 13

2.2 Využitie učebných textov a pracovného listu 23

2.3 Využitie učebných textov s použitím metódy INSERT 26

ZÁVER 30

Zoznam bibliografických zdrojov 31

Zoznam príloh 32

ÚVOD

Dnešný mladý človek, ak chce využiť výzvy doby a otvorenosť hraníc, sa nezaobíde bez znalosti cudzieho jazyka, najmä jazyka anglického. Ako priamy súvis tu vidíme čoraz väčší záujem o bilingválne štúdium. Bilingválne štúdium využíva tzv. metódu CLIL - *Content and Language Integrated Learning*, čo je integrácia obsahového a jazykového vzdelávania. Ide o vyučovanie odborných predmetov v cudzom jazyku, čím sa obohacuje aj slovná zásoba vyučovacieho jazyka. Na rozvoj jazykových kompetencií je vhodný predmet dejepis, keďže umožňuje zrekapitulovať výklad vlastnými slovami a žiak musí vypovedať tému zloženými a súvislými vetami v cudzom jazyku. Učebnice dejepisu pre takúto vyučovaciu metódu však na Slovensku neexistujú, aj keď v bilingválnom štúdiu sa žiak bez písaného textu nezaobíde. Ak chce učiteľ vyučovať predmet kvalitne, musí si pomôcť sám a preto jednou z možností je vypracovať si vlastné učebné texty. Učebnica dejepisu napísaná v anglickom jazyku spolu s modernými didaktickými prostriedkami dokáže dokonale a efektívne spojiť klasické vyučovacie metódy s modernými a inovatívnymi postupmi.

V predošlej práci som vysvetlil, čo je to vyučovanie metódou CLIL a navrhol interaktívnu prezentáciu na tému *The French Revolution*. Cieľom tejto práce je navrhnúť postup tvorby učebných textov pre predmet dejepis vyučovaný v anglickom jazyku na bilingválnom štúdiu a prezentovať použitie takýchto učebných textov na hodine dejepisu spolu s modernými didaktickými pomôckami, resp. a metódami. Obidve kapitoly vychádzajú z mojich vlastných skúseností pri písaní učebnice dejepisu pre bilingválne štúdium a počas pedagogickej praxe.

Práca je určená učiteľom dejepisu stredných škôl, špeciálne gymnázií s bilingválnou sekciou. Práca však môže poslúžiť aj učiteľom občianskej náuky, ktorí sa rozhodli spracovať si vlastné učebné texty v anglickom jazyku.

Prvá kapitola má charakter teoretickej časti, hoci tiež vychádza z mojej praxe. Obsahuje stručný vstup do problematiky učebníc dejepisu pre bilingválne gymnáziá na Slovensku a opisuje postup pri ich tvorbe. Venuje sa najmä obsahu učebných textov pre dejepis v anglickom jazyku a čiastočne sa dotknem ich štruktúry. Kapitola tiež ponúka moje skúsenosti a postrehy pri tvorbe učebných textov dejepisu pre bilingválne štúdium a dáva odporúčania pri písaní tejto učebnej pomôcky.

Druhá kapitola je praktickou časťou, v ktorej ponúkam organizáciu troch vyučovacích hodín dejepisu na bilingválnom štúdiu s využitím vlastných učebných textov spolu s modernými didaktickými pomôckami a metódami. Prvá hodina bola odučená spolu s interaktívnou tabuľou a programami HotPotatoes, Editor dejepisných máp a videospotov. Druhá hodina bola odučená s pomocou pracovného listu a tretia stratégiou EUR, konkrétne metódou INSERT, ktorá rozvíja čitateľskú gramotnosť. Všetky hodiny boli samozrejme odučené v anglickom jazyku.

1 UČEBNÉ TEXTY PRE VYUČOVANIE DEJEPISU V ANGLICKOM JAZYKU NA BILINGVÁLNOM GYMNÁZIU

Aj keď sú učebnice a učebné texty stále používaným prostriedkom vo výučbe dejepisu, množstvo učiteľov ma k nim rezervovaný, resp. kritický postoj a využíva náhradné pomôcky. Ak odhliadneme od modernizačných tendencií v školstve, problémom je samotné vypracovanie učebníc. Je samozrejmé, že učiteľ vždy bude mať určité výhrady voči grafickému spracovaniu učebnice, obsahu textov, či doplnkov k textu, a preto je vhodné, aby bola daná učiteľom sloboda pri zostavovaní si vlastných textov, ak majú záujem.

Čo sa týka vyučovania dejepisu na bilingválnych gymnáziách s vyučovacím jazykom anglickým, problémom je úplná absencia učebníc pre bilingválne štúdium v anglickom jazyku. Učitelia ho riešia väčšinou používaním alternatívnych kníh, tie však nemajú charakter učebnice – buď sú zamerané na jednu oblasť (*An Illustrated History of the USA; An Illustrated History of Britain*), alebo sú jazykovo a obsahovo náročné (*J. M. Roberts: The Penguin History of Europe; Norman Davies: Europe. A History*). Tiež neobsahujú doplnkové materiály – pracovné listy, otázky a úlohy, slovník... Pre slovenské dejiny je k dispozícii *Mannová, E. a kol: A Concise History of Slovakia*, ktorá však tiež nemá charakter učebnice. Iné publikácie v podstate na našom trhu ani nenájdeme. Použitie internetových zdrojov je tiež jednou z možností, avšak tie sú buď veľmi obšírne, alebo naopak stručné. Otázna je tiež spoľahlivosť takýchto zdrojov. Štát akoby na bilingválne vyučovanie zabúdal, a tak učiteľovi neostáva nič iné len si spracovávať vlastný materiál. Tu sa ponúka ako najschodnejšia možnosť vypracovanie ucelených učebných textov podľa požiadaviek samotného učiteľa a schopností jeho žiakov.

Riešením vyššie popísaných problémov by mohlo byť samostatné vypracovanie učebných textov pre interné potreby školy podľa estetickej a odbornej zameranosti daného učiteľa, resp. predmetovej komisie, pre potreby a možnosti samotnej školy, ale samozrejme v súlade so štátnym vzdelávacím programom a s cieľmi a princípmi zákona 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní. Samotný učiteľ totiž vie, kde sú nedostatky u žiakov danej školy, kam títo žiaci smerujú, čo ich zaujíma a čo nie, a aké možnosti využívania iných metodicko-didaktických pomôcok (najmä IKT) jeho škola má. Ak vypracovanie učebných textov bude uskutočnené v spolupráci so všetkými učiteľmi dejepisu na danej škole, alebo aj viacerých škôl, a ak metodicky budú otvorené technickému vybaveniu školy, môžu sa stať plnohodnotnou a inovatívnou didaktickou pomôckou pri výučbe dejepisu v anglickom jazyku.

Pre písanie učebných textov pre bilingválne štúdium (v tomto prípade s vyučovacím jazykom anglickým) platia síce zásady ako pri tvorbe učebných textov v slovenskom jazyku, ale existujú aj určité špecifiká. Tieto špecifiká kladú dôraz nielen na odbornú znalosť autora v oblasti histórie, ale aj na jeho cudzojazyčnú vybavenosť, ďalej na oblasť štruktúry a obsahu textu. Až vtedy sa učebnica môže stať plnohodnotnou pomôckou pri výučbe metódou CLIL, ktorá je typická pre bilingválne vzdelávanie

1.1 Obsah učebných textov

Pri voľbe obsahu učebníc musíme mať na zreteli učebnicu ako kurikulárny projekt. Znamená to brať do úvahy všeobecné výchovno-vzdelávacie ciele (celospoločenské), ale aj špeciálne výchovno-vzdelávacie ciele vztiahnuté k štúdiu. Pri implementovaní všeobecných výchovno-vzdelávacích cieľov by učebné texty dejepisu nemali obsahovať výrazné odchýlky od spoločenských, etických, politických, či právnych hodnôt západnej civilizácie. Predpokladá sa, že autor učebnice sa s týmito hodnotami stotožňuje, pretože, ako píše D. Vasiľová, „pri transformovaní všeobecných cieľov dejepisného učiva do konkrétnej podoby interpretácie historických udalostí, zohráva rozhodujúcu úlohu osobnosť učiteľa a jeho hodnotové postoje“.[1]

Špeciálne výchovno-vzdelávacie ciele sa priamo týkajú faktografického obsahu učebných textov na základe štátneho vzdelávacieho programu. Ide teda o minimálny obsah učiva, ktorý je konkretizovaný v učebných osnovách a je daný kurikulárnou politikou štátu. Neznamená to však, že učebné texty majú obsahovať len témy dané v štátnom vzdelávacom programe. Tie by práve naopak mali ponúkať širšie tematické možnosti, ktoré učiteľ môže ale nemusí využiť. Ako píše O. Lepil, „samotná učebnica vždy bude do určitej miery prekračovať možnosti dané konkrétnou výučbou a tým vlastne vytvára priestor pre učiteľov vlastný prístup k vyučovaniu.“[2]

Ako bolo uvedené vyššie, obsah učiva musí adekvátne súhlasiť s najnovšími poznatkami vedeckého bádania, t.j. poznatky musia byť aktuálne, nie zastarané. Preto autor musí byť znalý výskumu, ktorý v danej oblasti prebieha, ako aj s tým súvisiacej terminológie. „Dôležité je, aby použitá terminológia bola jednotne používaná nielen v rámci jednej učebnice alebo súboru učebníc daného predmetu, ale aby bola v potrebnom rozsahu kompatibilná i s terminológiou používanou v iných príbuzných odboroch (napr. v politológii, sociológii, práve, ekonómii, a pod).“[3]

Z vlastných skúseností môžem konštatovať, že je niekedy naozaj obtiažne nájsť adekvátny ekvivalent v anglickom jazyku k odbornej historickej terminológii. Tu samozrejme nestačí len doslovný preklad, ktorý sa nemusí používať v anglicky hovoriacich historických odborných kruhoch. Ak teda autor píše učebný text pre bilingválne štúdium, je dôležité, aby zistil odbornú terminológiu používanú vedcami v danom jazyku, ako aj jej ortografický a fonetický zápis. To isté sa týka vlastných podstatných mien. Ako príklad môžem uviesť pojem „*Veľká hospodárska kríza*“, ktorá sa neprekladá do anglického jazyka doslovne, ale „*the Great Depression*“, podobne výraz „*Secesia*“ je „*Art Nouveau*“, atď. V dejinách Uhorska je potrebné napr. rozlišovať medzi uhorským obyvateľstvom a etnickými Maďarmi (*the Magyars*), keďže pre oba výrazy existuje v modernej angličtine len jeden výraz – *the Hungarians* (takisto aj štát). Tu odporúčam internetové zdroje, pretože slovník pojmov z histórie v anglickom jazyku nie

---

[1] VASIĽOVÁ, D: *Poňatie, význam, ciele a úlohy dejepisného vyučovania na základnej škole, strednej škole (gymnázium, stredná odborná škola), strednom odbornom učilišti*, str. 102, In: Dejiny 1/2006, internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove, str. 99-153. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/docs/Dejiny_1_2006.pdf>

[2] LEPIL, O: *Teorie a praxe tvorby výukových materiálů*, s. 18

[3] Tamtiež

je spracovaný. Ja používam napr. stránku *Wikipedia*, kde po vyhľadaní pojmu v slovenskom jazyku si stránku prepnem do jazyka anglického.

Pri tvorbe obsahu musí autor dbať aj na motivačnú zložku textu, ktorá môže pôsobiť nielen na postoj žiaka k učivu, ale môže vytvárať i celkový vzťah žiaka k vyučovaciemu predmetu.[4] Preto učebné texty by nemali byť písané jazykom príliš odborným a neosobným s prehnanou suchopárnou cudzou terminológiou, ale živým a pútavým jazykom, avšak so zachovaním adekvátneho stupňa náročnosti a odbornosti. Jazykové spracovanie textu musí byť správne nielen po odbornej stránke, ale aj po stránke jazykovej. Pri bilingválnom štúdiu sa samozrejme kladie dôraz aj na stránku cudzieho jazyka, v ktorom je text písaný.

Ak má učebný text plniť didaktickú funkciu, nesmie obsahovať len samotný učebný text, ale aj podnety pre aktivitu žiaka ako vo výučbe, tak aj v domácej príprave. Sú to hlavne cvičenia, úlohy, problémy pre samostatnú, či skupinovú činnosť žiakov, alebo pokyny pre využívanie mimoučebnicových informačných zdrojov. Tie môžu byť spracované aj v osobitnom pracovnom zošite.

Neoddeliteľnou súčasťou modernej učebnice musia byť výučbové materiály rozširujúce učebnicu. V prípade dejepisu V. Kratochvíl prízvukuje pôvodné pramenné texty.[5] Ďalej by som spomenul doplnkový obrazový materiál, obrysové (slepé) mapy, didaktické hry, testy, audio, či video nahrávky. Pramenné texty, doplnkový obrazový materiál, obrysové mapy, didaktické hry a testy môžu byť opäť buď priamo súčasťou učebnice, alebo ako jej osobitná časť. Odporúčam skôr druhú možnosť, aby tieto doplnkové materiály nepôsobili v rámci učebnice rušivo, resp. aby mohli byť v budúcnosti dopĺňané a upravované. Audio a video nahrávky by mali byť na adekvátnom nosiči. Tu je vhodné odporúčať moderné didaktické pomôcky (PowerPoint, interaktívna tabuľa), kde dané nahrávky môžu byť sprevádzané textom, či rôznymi úlohami. To samozrejme platí aj o obrysových mapách.

1.1.2 Špecifiká obsahu učebných textov pre bilingválne štúdium

Učebný text, ako bolo spomenuté vyššie, musí obsahovo spĺňať kritériá štátneho vzdelávacieho programu, učebných osnov a štandardov, čo určuje jeho minimálnu obsahovú štruktúru ako svetových, tak aj národných dejín. Základné učivo teda určuje štátne kurikulum pre všetky ročníky, ktoré majú v dotácii hodín predmet dejepis. Preto pri tvorbe učebnice pre bilingválne štúdium odporúčam postupovať podľa obsahu učebníc pre gymnáziá 1. – 3. ročník svetové a národné dejiny. Veľmi sa mi osvedčili aj české učebnice dejepisu od autorov J. Souček, Z. Beneš, M. Hroch, Jan a Jan Kuklíkovi.

Autor môže doplniť učebné texty o ľubovoľné učivo – tému či tematický okruh – podľa osobných preferencií, či potrieb školy alebo žiakov. Ak je daná téma v učebnici, neznamená, že sa jej musí učiteľ aj venovať. Je to rozširujúce učivo a záleží len na učiteľovi, či ho so žiakmi preberie, či sa ho dotkne len okrajovo (napr. samostatným spracovaním žiakmi, prezentáciami, a pod.), alebo vôbec. Učivo sa môže rozšíriť

---

[4] tamtiež

[5] KRATOCHVÍL,V: *Viliam Kratochvíl odbovedá na vaše otázky*, In: *Listáreň Orbis Pictus Istropolitana*, 6.2.2012. [online] [cit. 3.3.2012]. Dostupné na internete: http://listaren.orbispictus.sk/2012/02/03/viliam-kratochvil-odpoveda-online-na-vase-otazky/

z hľadiska členenia chronologického (kapitoly týkajúce sa dejinne najbližším obdobím – vojna v Juhoslávii, vojna v Perzskom zálive, problém terorizmu, či posledné voľby na Slovensku), miestneho (Afrika, Ázia, Južná Amerika), či vecného (dejiny módy, vedy a techniky, športu, dejiny hospodárske, kultúrne...).

Keďže ide o učebnice pre bilingválne štúdium s vyučovacím jazykom anglickým je potrebné rozšíriť kapitoly týkajúce sa dejín anglicky hovoriacich krajín, hlavne Veľkej Británie a USA, ktoré v slovenskej učebnici nie sú. Z britských dejín by učivo malo byť rozšírené o kapitoly - Britské ostrovy počas praveku, počas Rímskej doby, detailnejšie spracovanie stredoveku a obdobia vlády Tudorovskej, Stuartovskej a Hannoverskej dynastie, rozšírené dejiny 20. storočia s dôrazom na studenú vojnu. Čo sa týka dejín USA ide o kapitoly – severoamerický pravek, predkolumbovské kultúry severnej Ameriky, dôslednejšie spracovanie Vojny amerických osád za nezávislosť a dejín 19. storočia do 1. svetovej vojny, ďalej obdobie Veľkej hospodárskej krízy a studenej vojny s ohľadom na prezidentov. Bilingválne štúdium totiž obsahuje aj predmet reálie anglicky hovoriacich krajín, kde môže ísť o prospešné medzipredmetové vzťahy. Tiež sa predpokladá, že žiaci bilingválneho štúdia budú mať hlbšie poznatky o krajinách, kde sa daným jazykom rozpráva.

1.2 Cudzojazyčná vybavenosť autora

Pri písaní učebnice dejepisu pre bilingválne štúdium v anglickom jazyku je nevyhnutné byť oboznámený s podobnými textami od anglicky hovoriacich autorov. Z vyštudovaného odboru anglický jazyk - dejepis totiž nevyplýva znalosť štylistiky a terminológie pri tvorbe odborného textu. Budúci autor by si mal všímať štýl písania, morfologické, frazeologické a syntaktické špecifiká, ako aj používaný slovník. Časom sa tieto prvky stanú automatickou súčasťou vyjadrovania autora učebnice pri písaní.

Je samozrejmé, že pri tvorbe odborného textu treba zachovávať formu a štýl akademického písania v anglickom jazyku. To znamená, že text si musí zachovať formálny štýl bez hovorových vyjadrení, skrátených foriem (*don´t, isn´t, won´t...*), atď.

Ak autor nechce skĺznuť do podoby súborného diela (dielo pospájané z diel cudzích autorov), resp. do plagiátorstva, značnú časť textu by mali tvoriť jeho vlastné vedomosti, resp. preštylizované tvrdenia, čo sa nezaobíde bez prekladu. Ako už bolo spomínané vyššie, preklad historiografického textu má rôzne úskalia, hlavne pri preklade vlastných podstatných mien alebo odbornej terminológie. Tá sa dá nájsť v dielach anglicky hovoriacich autorov, ale aj na internete, a to
a) zadaním približného hesla alebo hesla, o ktorom si myslíme, že je daným termínom (v angličtine) do vyhľadávača a skúšame úspešnosť,
b) nájdeme danú terminológiu vo „wikipédii“ v slovenčine a klikneme na preklad do angličtiny.[6] Niektoré termíny je však potrebné naozaj preložiť doslovne alebo voľne, ale len do zátvorky za slovenský termín (napr. Slovenský prestolný prosbopis sa prekladá ako *the Petition against Magyarization*[7]).

---

[6] Niekedy angličtina daný výraz neobsahuje, napr. „nomenklatúra“ v zmysle zoznamu vyšších funkcionárov počas socializmu sa nedá preložiť ako „nomeclature“, čo je niečo iné. Preto pojem necháme v slovenčine, len ho zmeníme do kurzívy, alebo ho vysvetlíme opisne (tiež napr. priamy preklad pojmu „rustikál“ alebo „samoderžavie“ do angličtiny by bol umelý)
[7] MANNOVÁ, E. a kol: *A Concise History of Slovakia*, Bratislava: Historický ústav SAV, 2000, str.184

Vlastné mená osôb, ak nemajú anglický ekvivalent, ostávajú v jazyku daného národa. V dejinách Slovenska to platí aj pre mená slovenské (napr. Juraj Jánošík, hoci sa používa aj *George Jánošík*). Avšak mená maďarské, napr. uhorských panovníkov, sa píšu v ortografii maďarčiny (napr. *Béla IV, Géza I,* ale *Andrew II, Charles Robert of Anjou*). Podobne je to aj s geografickými názvami, ktoré, ak neexistuje ustálený anglický ekvivalent, sa môžu ale nemusia prekladať a aj to len do zátvorky za pôvodný názov. Názvy spolkov, politických strán, literárne diela, noviny a iné publikácie je vhodné uvádzať aj v pôvodnom znení a to buď v zátvorke po anglickom preklade, alebo naopak – *Nárečja slovenskuo alebo potreba písaňja v tomto nárečí* (*The Slovak Dialect and a Need to Write in this Dialect*), alebo *The Slovak People´s Party* (*Slovenská ľudová strana*).[8] Význam dvojjazyčnosti tykýchto názvov je, okrem iných faktorov, aj ten, že vaši študenti môžu v budúcnosti vykonávať prijímacie pohovory z dejepisu aj v slovenskom jazyku (napr. právnická fakulta) a musia poznať aj slovenské ekvivalenty.

Autor učebnice dejepisu v anglickom jazyku sa nevyhne určitým slovám, ktoré sa často opakujú. Sú to slová z oblasti politiky, práva, ekonomiky, sociológie, vojenstva, náboženstva, či kresťanskej cirkvi, ide ako o podstatné mená, tak aj prídavné mená, či slovesá, alebo o zaužívané slovné spojenia - kolokácie, alebo idiómy. Tieto slová si je vhodné zaznamenať, pridať k nim synonymá, či opozitá, lebo často k tomu najvhodnejšiemu slovu autor dospeje náhodne v určitej publikácii, čo sa mu už po čase nemusí podariť.

1.2.2 Forma a štruktúra textu

O presnom type a veľkosti písma, riadkovaní, vzdialenosti odsekov od okraja a členenie kapitol táto časť pojednávať nebude, keďže je pravdepodobné, že učiteľ, ktorý sa rozhodol písať učebný text je znalý týchto vedomostí, resp. vie sám posúdiť akú formu je najlepšie zvoliť, aby boli odlíšiteľné dôležitejšie časti, resp. menej dôležitý text od základného textu, aby boli dodržané myšlienky v rámci odsekov a samozrejme, aby písmo bolo ľahko čitateľné v súlade s hygienickými požiadavkami. Preto sa neodporúča písať priveľmi okrasným písmom, ktoré je niekedy ťažko rozlúštiteľné, resp. ruší a zvádza k nepozornosti. Príliš malé písmo, alebo úzke riadkovanie je ťažšie čitateľné a môže viesť až k zdravotným ťažkostiam.

Pri písaní učebných textov by som odporúčal častejšie členiť text do logických odsekov označených názvami. Žiaci totiž nie sú vždy schopní jasne pochopiť o čom daná časť pojednáva, resp. sa odlišuje od ostatných častí, nehovoriac v anglicky písanom texte. Myslím tým hlavne príčiny, priebeh a dôsledky udalostí.

Fakt, že text bude písaný v anglickom jazyku má tiež určité špecifiká. Ide napríklad o písanie veľkých písmen na začiatku slov v titulkoch, kapitolách a podkapitolách okrem členov, predložiek a spojok (napr. „*Russia is Looking for its Place under the Sun*“).

V učebnom texte dejepisu v anglickom jazyku by nemal chýbať slovník (obrázok 1)– odporúča sa za každou kapitolou, alebo podľa potreby, teda množstva neznámych slov. Tento slovník by mal obsahovať ako nové odborné termíny, tak aj pojmoslovie typické

[8] tamtiež

pre historický text, bez ktorého sa žiak pri výklade nezaobíde, alebo aj iné slová, ktoré daný učiteľ považuje za nové. Slovník tiež môže obsahovať vysvetlivky odborných termínov[9], ktoré ale môžu stáť aj osobitne. Slovník samozrejme musí obsahovať aj fonetický prepis. Niekedy je význam slova jasný aj bez prekladu (*the Caucasus*), ale do slovníka sa odporúča uviesť práve kvôli výslovnosti. Hlavne výslovnosť vlastných podstatných mien je často ťažké nájsť v bežných slovníkov, dokonca je problém ich nájsť vo výkladových slovníkoch ako Oxford, Macmillan, alebo Cambridge. Vhodnou pomôckou sú preto internetové slovníky ako www.thefreedictionary.com, alebo www.dictionary.com, ktoré obsahujú, môžem tvrdiť 90 % potrebných pojmov aj s fonetickým prepisom.

peasant [pezənt]-roľník
transition [trænzišn]-prechod
profound [prəfaund]-hlboký, dôkladný
subsistence [səbsistəns]-živobytie
onset [onset]-začiatok
domestication [domestikeišn]-zdomácnenie
Fertile Crescent [fətail kresənt]-Oblasť úrodného polmesiaca
appropriate [əprəupriət]-vhodný
wheat [wi:t]-pšenica
barley [ba:li]-jačmeň
legume [legju:m]-strukovina
cattle [kætl]-dobytok
corn [ko:n]-obilie
distinguished [distiŋgwišt]-významný
piedmont [pi:dmont]-podhorský
lowland [ləulənd]-nížina
settlement [setlmənt]-usadlosť
exploitation [eksploiteišn]-využitie
abandon [əbænděn]-opustiť
pottery [potəri]-keramika
polishing [polišiŋ]-leštenie
harvest [ha:vist]-žatva
sickle blade [sikl bleid]-kosákovitá čepeľ
hoe [hou]-motyka
spade [speid]-rýľ
ploughing [plauiŋ]-orba
enforce [info:s]-prinútiť, presadiť
Linear Pottery [liniə]-kultúra s lineárnou keramikou
Cardium Pottery [kadiəm]-kultúra s kardiovou keramikou
copper [kopə]-meď
craft [kra:ft]-remeslo
chieftain [či:ftən]- náčelník kmeňa

Obrázok 1 Slovník ku kapitole „*The Neolithic*“ a „*The Chalcolithic*“

Prameň: vlastný návrh

Okrem vyššie spomínaných zložiek, pre učebné texty bilingválneho štúdia platia rovnaké štrukturálne prvky ako pre bežné učebnice, t.j. mali by obsahovať ako výkladové, tak aj nevýkladové zložky a obrazový materiál (Obrázok 2).

QUESTIONS AND TASKS

1. How did the climate influence the lifestyle of the human being?
2. What significance does the division of labour have in human history?
3. Why was the matriarchy replaced by the patriarchy in the Chalcolithic Age? What was its social and religious value?
4. Propose various types of Neolithic pottery and name it as some Neolithic cultures.
5. Compare the Palaeolithic and Neolithic religion.

Obrázok 2 Otázky a úlohy ku kapitole „*The Neolithic*“ a „*The Chalcolithic*“

Prameň: vlastný návrh

[9] Je nedostatočné uviesť v slovníku len: *nepotism [nepətizəm]- nepotizmus*

2 POUŽITIE UČEBNÝCH TEXTOV NA HODINÁCH DEJEPISU V ANGLICKOM JAZYKU

Učebné texty sú plnohodnotnou didaktikou pomôckou, ktorá sa dá použiť aj samostatne pri výklade, samostatnej, či skupinovej práci, ale aj s použitím iných pomôcok a metód. Učebný text pre vyučovanie dejepisu metódou CLIL je vhodný ako na učenie samotných dejín, ako aj jazyka. Preto je výzvou pre rozvoj čitateľskej gramotnosti, čo ocenia aj vyučujúci cudzieho jazyka.

Počas svojej pedagogickej praxe na bilingválnom gymnáziu som použil viacero vyučovacích metód a postupov pri výučbe, od klasických (výklad, čítanie s porozumením...), cez IKT pomôcky až po stratégiu EUR. V tejto práci ponúkam tri vyučovacie hodiny s využitím učebných textov v spojení s inými vyučovacími prostriedkami a metódami.

2.1 Využitie učebných textov a interaktívnej tabule

Interaktívna tabuľa je stále častejšie využívaná učebná pomôcka na zefektívnenie vyučovania s plným využitím modernej didaktickej techniky. Interaktívna tabuľa vie plnohodnotne nahradiť tradičnú tabuľu – písanie rôznymi farbami a hrúbkou čiar, mazanie, predvolené tvary, ako aj umožniť učiteľovi a žiakom pracovať s PC a aktívne zasahovať do softvérových aplikácií alebo internetových stránok.

Na hodinách dejepisu umožňuje učebnica dejepisu pre bilingválne štúdium spolu s interaktívnou tabuľou a skúseným učiteľom dokonale prezentovať preberané učivo a následne ho fixovať. Učiteľ má k dispozícii obrazové a zvukové materiály, ktoré umožňujú názorne vypovedať o historickej dobe, situácii, udalosti, či osobnosti. Učiteľ má pripravené materiály na fixačnú časť, čo šetrí čas aj papier. Žiaci na druhej strane získajú audiovizuálnu predstavu o preberanom učive a možnosť interaktívneho zapájania do chodu hodiny. Vďaka učebným textom žiaci musia samostatne pracovať a šetrí sa čas, ktorý by strávili písaním poznámok. Učebné texty dejepisu pre bilingválne štúdium spolu s interaktívnou tabuľou a vhodnými aplikáciami dokonale splnia požiadavky metódy CLIL, teda poskytnú vedomosti odborné aj jazykové.

Hodiny s interaktívnou tabuľou sú efektívnejšie, pretože zvyšujú aktivitu a kreativitu žiakov, sú odlišné od klasických hodín a preto zaujímavejšie a zábavnejšie. Poznatky a východiskové zdroje sú celý čas dostupné, takže pomáhajú celých 45 minút byť spätý s vyučovanou témou. Interaktívna tabuľa tiež spĺňa požiadavku moderného vyučovania a to prácu s IKT a rozvíjanie schopnosti vyhľadávať informácie. Ja som nasledujúcu hodinu odučil na dvoch vyučovacích hodinách.

Učebné texty v štruktúre hodiny vystupujú ako jedna z hlavných učebných pomôcok. Slúži na získavanie nových vedomostí a ako zdroj učiteľa na kladenie otázok žiakom. Tiež slúžia ako zdroj na domácu prípravu.

Štruktúra vyučovacej hodiny dejepisu s využitím interaktívnej tabule[10]

ŠTUDIJNÝ ODBOR: Gymnázium – bilingválne štúdium
VYUČOVACÍ PREDMET: Dejepis
ROČNÍK: tretí
TRIEDA: 3. BG
OBSAHOVÝ ŠTANDARD:

a) **Tematický celok**: Slovenský štát
b) **Téma vyučovacej hodiny:** Vyhlásenie Slovenského štátu
c) **Pojmy:** Homolov puč, vyhlásenie Slovenského štátu, Ochranná zmluva, Malá vojna

TYP VYUČOVACEJ HODINY: hodina výkladu a osvojovania nových vedomostí
POČET HODÍN: 2
MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ POMÔCKY: Príprava, učebné texty *History for Bilingual class part 3 (príloha 1)*, dejepisný atlas, počítač, USB s pripravenými materiálmi (editor dejepisných máp, spoty z www.youtube.com, pripravené testovanie v HotPotatoes 6), interaktívna tabuľa, dataprojektor, písacie potreby

VÝCHOVNO-VZDELÁVACIE CIELE:

1. Kognitívne ciele:
- Definovať podmienky a príčiny vzniku Slovenského štátu v marci 1939
- Opísať pozíciu Slovenska v medzinárodnom kontexte v období po vyhlásení samostatnosti, hlavne postavenie voči Nemeckej ríši a jeho dôsledky
- Zdôvodniť postoj Nemecka k Slovenskému štátu
- Opísať Malú vojnu a jej dôsledky
- Poznať dôležité dátumy, udalosti a osobnosti spojené s týmto obdobím
- Rozšíriť si slovnú zásobu anglického jazyka

2. Afektívne ciele:
- Posúdiť situáciu v dobovom kontexte
- Vedieť zargumentovať svoj postoj voči kroku vyhlásenia samostatnosti
- Rozvinúť problematiku politickej zodpovednosti a otázku voľby „menšieho“ zla
- Zamyslieť sa nad postavením malých štátov a národov voči ich väčším susedom

3. Psychomotorické ciele
- Naučiť žiakov argumentovať, presadiť svoj názor a zapájať sa do diskusie
- Získať zručnosť práce s dejepisnou mapou – mapa SR v medzivojnovom období a počas vojny
- Naučiť žiakov pracovať s interaktívnou tabuľou

VÝKONOVÝ ŠTANDARD:
- Žiak bude schopný definovať príčiny vzniku samostatného Slovenského štátu 14. 3. 1939
- Žiak bude vedieť kedy bola vyhlásená samostatnosť Slovenského štátu a poznať hlavné osobnosti tohto vývoja

[10] VASIĽOVÁ, D: *Typológia vyučovacích hodín dejepisu*, str. 19; VASIĽOVÁ, D: *Vyučovacia hodina dejepisu a jej štruktúra*, str. 187, In: Dejiny 2/2010, internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove, str. 184-205. [online]. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/docs/Dejiny_2_2010.pdf>

- Žiak bude schopný opísať pozíciu Slovenska voči Nemecku a definovať priame zásahy Nemecka do slovenskej politiky
- Žiak bude vedieť opísať Malú vojnu a jej dôsledky
- Žiak bude schopný ukázať na interaktívnej dejepisnej mape zmeny hraníc po Viedenskej arbitráži a Malej vojne
- Žiak bude schopný kriticky zhodnotiť vyhlásenie samostatnosti Slovenska a viazanosť slovenskej politiky na Nemeckú
- Žiak bude schopný zargumentovať svoje názory na politickú zodpovednosť a voľbu menšieho zla
- Žiak bude schopný dané vedomosti a postoje vypovedať v anglickom jazyku

VYUČOVACIE METÓDY: motivačný rozhovor, aktualizácia obsahu učiva, problémový výklad spojený s rozhovorom, metóda kladenia otázok a odpovedí, samostatná práca, analýza obrazového materiálu, kladenie otázok, praktická práca s mapou a atlasom

DIDAKTICKÉ ZÁSADY:
- zásada názornosti
- zásada primeranosti
- zásada komplexného rozvoja osobnosti
- zásada uvedomelosti a aktivity

1. vyučovacia hodina

A) Organizačná časť (2 min):
Cieľ časti: zistiť prítomnosť žiakov na vyučovaní**,** všeobecná pripravenosť žiakov na vyučovací proces, oboznámiť žiakov s cieľom vyučovacej hodiny

Priebeh časti - príchod učiteľa do triedy
- zápis do triednej knihy
- kontrola pomôcok: učebnice, dejepisný atlas
- prezentovanie cieľa a priebehu hodiny
- spustenie PC, dataprojektora

B) Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (2 min):
Učiteľ oznámi žiakom cieľ vyučovacej hodiny „Ozrejmiť okolnosti vzniku Slovenského štátu a jeho medzinárodné postavenie v jeho začiatkoch“.

C) ***Motivačná fáza (10 min)***
Cieľ fázy: vzbudiť záujem o preberanú problematiku, oboznámiť žiakov s aktuálnymi postojmi historikov a politikov k Slovenskému štátu
Vyučovacie metódy: V tejto počiatočnej fáze využívame metódu riadený rozhovor a kladenie otázok.
Vyučovacie pomôcky: interaktívna tabuľa, PC, dataprojektor, USB s materiálmi

Priebeh fázy:
Učiteľ spustí cez počítač a dataprojektor spot z televíznych novín (STV, 14.3.2009), kde sú prezentované postoje historikov a politikov k Slovenskému štátu z pozície dvoch táborov a učiteľ začne riadený rozhovor cez *metódu kladenia otázok*:
Otázka1: Čo ste videli?

Otázka2: Aké názory boli prezentované?
Otázka3: Aké argumenty sa objavili za a aké proti vzniku Slovenského štátu?
Otázka4: Čo ste o tomto období počuli vy?
Činnosť žiakov – žiaci sledujú spot a následne odpovedajú na kladené otázky, snažia sa kriticky zhodnotiť, čo práve videli

Zhrnutie motivačnej fázy:
V motivačnej fáze sa snažíme žiakom prvotne priblížiť tému hodiny a vyzývame žiakov, aby použili kritické myslenie a zhodnotili názory historikov a politikov na Slovenský štát. To všetko len s použitím vedomostí, ktoré doteraz majú. Žiaci nadobudnú prvotnú predstavu o Slovenskom štáte a poznanie, že k tejto etape dejín, sa môžu uplatňovať rozdielne prístupy.

C) *Prezentácia nového učiva (25 min)*
Cieľ fázy: osvojiť si preberaný obsah učiva a chápať dobové súvislosti. Vytvoriť priestor pre aktívnu poznávaciu činnosť žiakov v podobe nastolenia problémových otázok. V oblasti vyučovania zručností sa žiaci naučia pracovať s historickou mapou.

Priebeh fázy:
1. časť – *Opakovanie predošlého učiva* - Pre pochopenie danej problematiky vychádzame vždy zo zásady primeranosti, preto volíme adekvátny slovník a prostriedky vysvetľovania. Použijeme vyučovaciu *metódu kladenia otázok:* učiteľ najprv položí otázky k téme z predošlej hodiny („Politická kríza na Slovensku v 30. rokoch“, „Nástup nacizmu v Nemecku“):
Otázka 1: „Aký bol vzťah Čechov a Slovákov v tridsiatych rokoch a prečo?“
Očakávaná odpoveď: Bol napätý – idea čechoslovakizmu, nedodržanie Pittsburskej dohody, hospodárska kríza
Otázka 2: „Ktorá politická strana mala na Slovensku dominantné postavenie?“
Očakávaná odpoveď: „Hlinkova slovenská ľudová strana“
Otázka 3: „Čo to bola Mníchovská dohoda, Žilinská dohoda a Viedenská arbitráž?“
Očakávaná odpoveď: Mníchovská dohoda bol diktát štyroch veľmocí (Nemecko, Taliansko, Veľká Británia, Francúzsko) bez ČSR o odstúpení pohraničných oblastí Čiech a Moravy obývaných nemeckou menšinou Nemeckej ríši. Žilinská dohoda bola zmluva o autonómii Slovenska v rámci ČSR. Viedenská arbitráž bolo diktát o odstúpení Podkarpatskej Rusi a južných oblastí Slovenska Maďarsku.
Otázka 4: Čo to bol „Fall Grün“?
Očakávaná odpoveď: Bol to nemecký plán vojenského úderu voči Československu.
Otázka 5: Bol „Fall Grün“ uskutočnený?
Očakávaná odpoveď: Nebol. Hitler dosiahol svoj cieľ diplomaticky a to Mníchovskou dohodou.

Žiaci sa na zopakovanie učiva snažia o znovuvybavenie potrebných vedomostí k riešeniu otázok kladených učiteľom. Je dôležité, aby žiaci pochopili súvislosti medzi predošlým a aktuálnym učivom. Na základe odpovedí žiakov zaraďujeme do vyučovania *mikrodiagnózu*, pomocou ktorej sa sústavne presviedčame o tom, ako žiaci učivo chápu, pričom sa snažíme o reguláciu celého nasledujúceho diania.

2. časť -*Udalosti bezprostredne predchádzajúce vyhláseniu Slovenského štátu* – Učiteľ použije *metódu samostatnej práce* a žiaci si po úvodnom slove učiteľa prečítajú na strane

128 odseky z učebnice o Homolovom puči a návšteve J. Tisa u Hitlera. Po zistení, či text obsahoval termíny, ktorým žiaci nerozumeli a prípadnom vysvetlení, použije učiteľ metódu *problémový výklad a rozhovor*: Učiteľ začne rozhovor o Homolovom puči a snaží sa od žiakov získať názor, či mohol byť vyprovokovaný Nemcami. Následne sa učiteľ snaží od žiakov vylákať odpoveď na otázku „*Prečo Hitlerovi vyhovovalo, aby Slováci vyhlásili nezávislosť?*". Ak odpovede nebudú správne, resp. neúplné, učiteľ navedie žiakov na správnu odpoveď (napr. otázkou „*Čo by ste robili na mieste Hitlera, ak túžite získať územie Čiech a Moravy, ale bojíte sa reakcie Veľkej Británie a Francúzska?*"). Táto časť následne pokračuje úvahou a premýšľaním žiakov nad otázkou, či mal Tiso inú možnosť ako požiadať snem, aby hlasoval o nezávislosti.
Otázka: „Čo by ste robili ak by ste boli v jeho koži? Bola to služba národu, alebo niečo iné?"

Žiaci si následne prečítajú prvý odsek z učebnice na strane 129. Učiteľ sa presvedčí, či žiaci textu porozumeli a položí otázky:
Otázka 1: Koľko štátov uznalo Slovensko ihneď po jeho vzniku?
Očakávaná odpoveď: 27 štátov. USA Slovenský štát neuznali.
Otázka 2: Podľa mapy v atlase zistite s kým Slovensko susedilo.
Očakávaná odpoveď: Na západe s Nemeckou ríšou, na severe s Poľskom a po porážke Poľska tiež s Nemeckom, na juhu a na východe s Maďarskom.
Otázka 3: Ako poslúžilo Slovensko Hitlerovi v jeho vojne proti Poľsku?
Očakávaná odpoveď: Slovensko poslúžilo ako východisková pozícia pre Nemcov vo vojne proti Poľsku a aj priamo slovenská armáda sa zúčastnila v bojoch.

C) Fixácia nového učiva (5 min)
Učiteľ kladie podobné otázky ako počas expozičnej fázy s cieľom upevniť učivo a zistiť, ako žiaci učivo absorbovali.

D) Záver hodiny (1 min)
Učiteľ sa pozdraví a odchádza z triedy.

2. vyučovacia hodina

A) Organizačná časť (2 min)
Cieľ časti: zistiť prítomnosť žiakov na vyučovaní**,** všeobecná pripravenosť žiakov na vyučovací proces, oboznámiť žiakov s cieľom vyučovacej hodiny

Priebeh časti - príchod učiteľa do triedy
- zápis do triednej knihy
- kontrola pomôcok: učebnice, dejepisný atlas
- prezentovanie cieľa a priebehu hodiny
- spustenie PC, dataprojektora

B) Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (1 min)
Oznámil som cieľ hodiny „pokračovať v predošlej téme s dôrazom na medzinárodné postavenie Slovenska". Ďalej som zdôraznil, že značnú časť hodiny budeme venovať fixácii učiva prostredníctvom interaktívnej tabule.

C) Zopakovanie učiva z predošlej hodiny (5 min)
Na začiatku druhej hodiny učiteľ zopakuje so žiakmi učivo z predošlej hodiny, aby voľne prešiel k pokračovaniu expozičnej časti.

D) ***Prezentácia nového učiva (20 min)***
-Medzinárodná pozícia Slovenského štátu – Učiteľ spustí na interaktívnej tabuli spot z návštevy Tisa v Berlíne po podpise „Ochrannej zmluvy medzi Slovenskom a Nemeckou ríšou“. Učiteľ použije metódu *kladenia otázok*:
Otázka 1: „Koho ste videli na záberoch?“
Otázka 2: „Aké ste mali pocity z tejto návštevy?“
Otázka3: „Aké správanie mal Hitler a Göring k slovenskej delegácii?“

Časť upevňovania zručností: Následne sa odpovede prehodnocujú. Učiteľ porozpráva stručný obsah Ochrannej zmluvy (s celým textom budú žiaci pracovať na nasledujúcej hodine) a spustí na interaktívnej tabuli aplikáciu *Editor dejepisných máp*, v ktorej predvádza zmenu hraníc Slovenska po Mníchovskej dohode (Viedenská arbitráž, Malá vojna, Nemecká ochranná zóna), pridáva k nej svoj výklad a žiaci sledujú mapu aj vo svojich atlasoch.

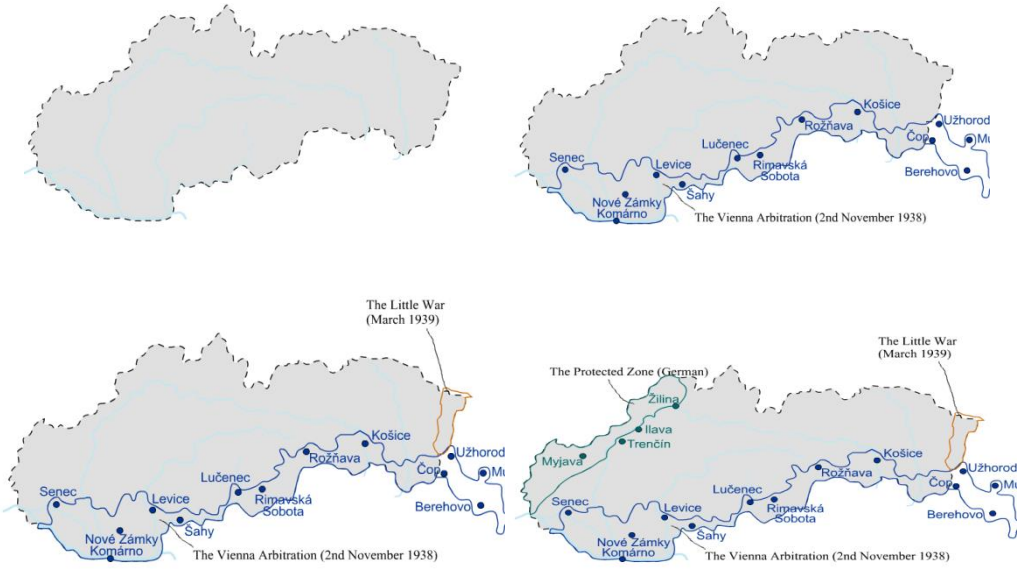

Obrázok 3 Mapy zmien hraníc pred Slovenska v roku 1938-1939

Prameň: vlastný návrh

Úloha: Učiteľ vyzve žiaka, aby na interaktívnej tabuli naznačil hranice Slovenského štátu.
Otázka: „Bola mapa Slovenského štátu totožná so súčasnou? Ktoré územia sme stratili a v prospech koho?“
Očakávaná odpoveď: Nie, nebola. Stratili sme južné Slovensko a Podkarpatskú Rus v prospech Maďarska a potom časť východného Slovenska tiež v prospech Maďarska. Na Západnom Slovensku bola vytvorená nemecká ochranná zóna.

Učiteľ spustí mapu hraníc Slovenského štátu, aby žiaci mali spresnenú predstavu:

Obrázok 4 Mapa Slovenského štátu 1939-1945

Prameň: vlastný návrh

Učiteľ použije metódu samostatnej práce a žiaci si prečítajú odsek z učebnice o Malej vojne na strane 129. Učiteľ sa pýta, čo to bola Malá vojna a ako dopadla. Následné učiteľ použije metódu problémovej diskusie, ktorú začne otázkou:
Otázka 1: „Čo myslíte, prečo Nemci nereagovali podľa článkov Ochrannej zmluvy a súhlasili s odstúpením území?“
Otázka 2: „Bolo v tej dobe pre Slovensko výhodné byť spojencom Nemecka?“
Otázka 3: „Bolo takéto spojenectvo tou známou voľnou ´menšieho zla´ aj napriek zmenšenému územiu?“
Rozvinie sa diskusia.

Zhrnutie expozičnej fázy:
V tejto fáze som sa snažil v čo najväčšej miere sprístupniť obsah učiva. Striedal som využitie učebnice s modernými didaktickými pomôckami a použil som rôzne vyučovacie metódy. V učive som využíval predchádzajúce vedomosti žiakov – kríza v Československu v 30. rokoch a Nástup nacizmu v Nemecku. Žiaci sa postupne oboznámili s okolnosťami vyhlásenia Slovenského štátu a kriticky zhodnotili tieto okolnosti. Kritické hodnotenie bolo použité aj pri vysvetľovaní vzťahu Slovensko - Nemecko s poukázaním na stratu hraníc počas Malej vojny a vytvorením „ochrannej zóny“.

V časti upevňovania zručností sa žiaci na mapách oboznámili so zmenami hraníc Slovenska po Mníchovskej dohode a kriticky zhodnotili výhodnosť slovensko-nemeckého spojenectva.

***E) Fixácia nového učiva* (10 min)**
Cieľ fázy: upevniť si vedomosti súvisiace so vznikom Slovenského štátu, jeho vzťahu k Nemecku a rozvinúť zručnosti práce s dejepisnou mapou.

Priebeh fázy: Po expozičnej fáze pripravujeme žiakov na prehlbovanie učiva s cieľom čo najefektívnejšie posilniť porozumené poznatky. V kognitívnej oblasti kladieme žiakom otázky na úrovni zapamätania, porozumenia a hodnotenia.

1. *časť:* Učiteľ použije *metódu kladenia* otázok, teda jasne formuluje otázku a žiak prezentuje svoje odpovede ústnou formou.

Otázka1: Čo to bol Homolov puč a ako poznačil vzťahy Slovákov a Čechov?

Očakávaná odpoveď: Vyhlásenie výnimočného stavu na Slovensku, obsadenie slovenských policajných staníc a iných inštitúcií československými žandármi a vojakmi. Puč narušil vzťahy medzi Slovákmi a Čechmi, čo urýchlilo cestu k vyhláseniu samostatnosti.

2. *časť:* *Použitie programu HotPotatoes 6 na interaktívnej tabuli:* Učiteľ využije metódu skupinovej práce a spustí na počítači pripravený súbor testov vypracovaný v programe Hot Potatoes 6. Odporúča žiakom, aby si vypracovali odpovede v pároch na základe textov z učebnice. Potom učiteľ vyzve žiakov, aby učebnice zatvorili a vyvoláva jednotlivcov k interaktívnej tabuli, aby vypracovali úlohy. Využívajú sa tu možnosti interaktívnej tabule prenášať objekty a písať do pozadia prezentovaného dataprojektorom.

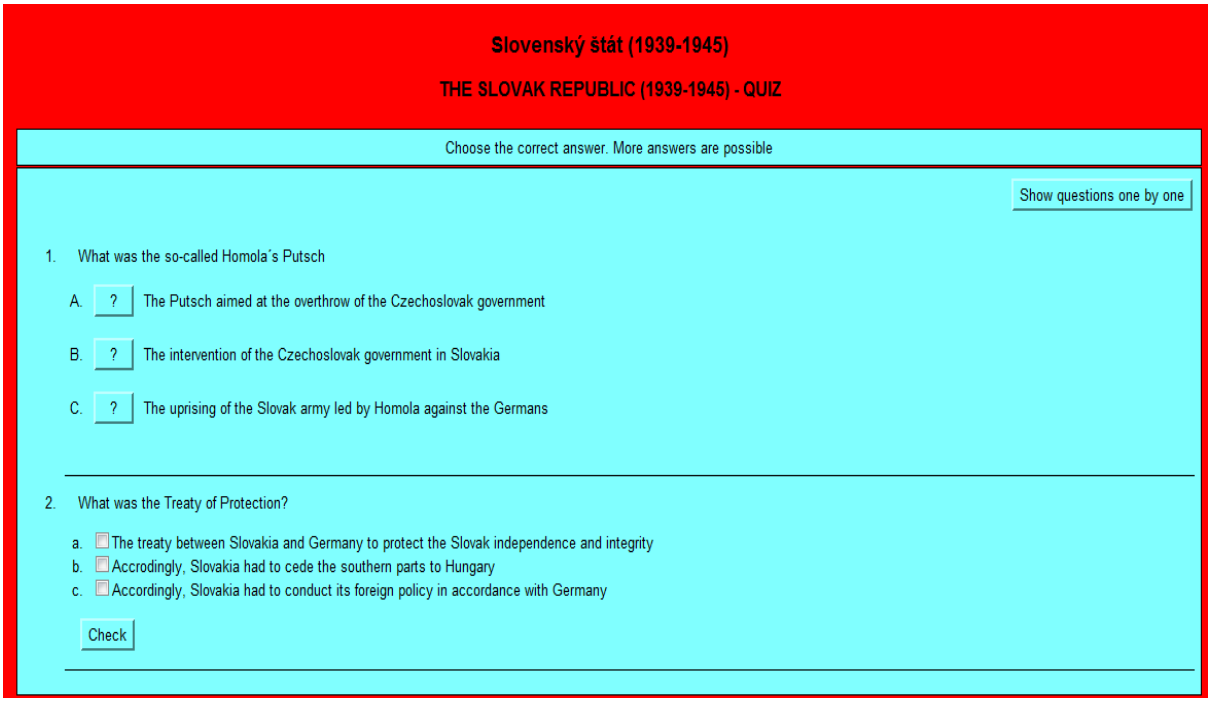

Obrázok 5 Výber z viacerých možností

Prameň: vlastný návrh

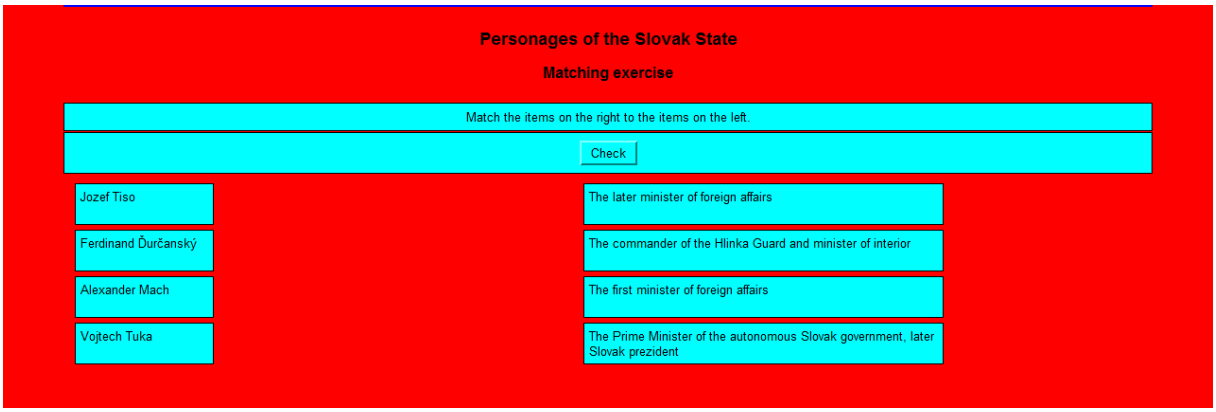

Obrázok 6 Pospájaj správne odpovede

Prameň: vlastný návrh

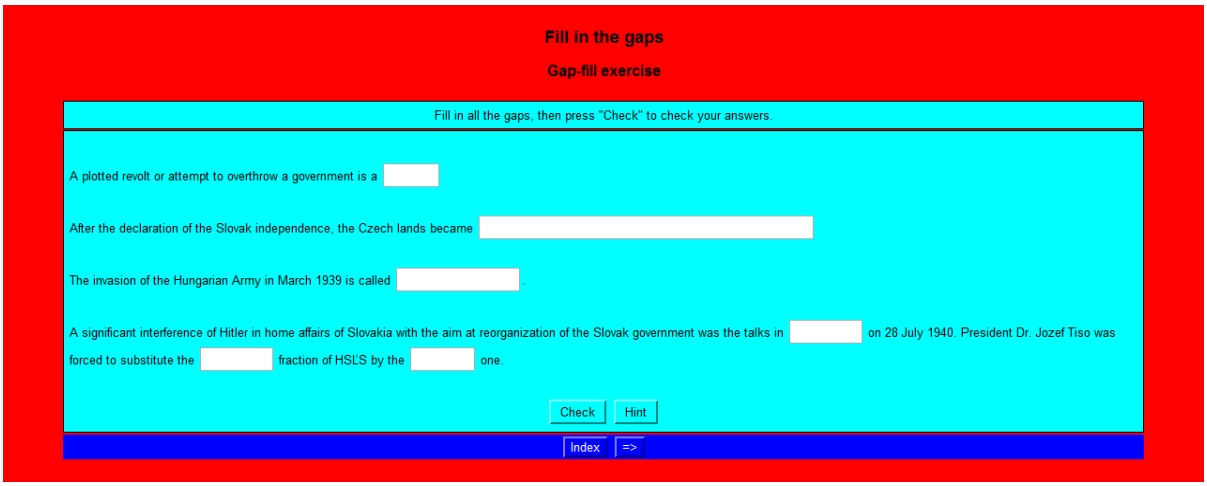

Obrázok 7 Dopíš správne slovo/slovné spojenie

Prameň: vlastný návrh

3. časť: *Preskúšanie zručností – práca s mapou:* Učiteľ spustí mapu Slovenska a žiak na interaktívnej tabuli naznačí územie stratené po Viedenskej arbitráži a po Malej vojne, a naznačí aj územie „ochrannej zóny“, kde vpíše aj udalosti a dátumy. Následne sa načrtnuté územie prekryje so skutočnou mapou a sleduje sa správnosť, resp. presnosť žiakovho vypracovania úlohy.

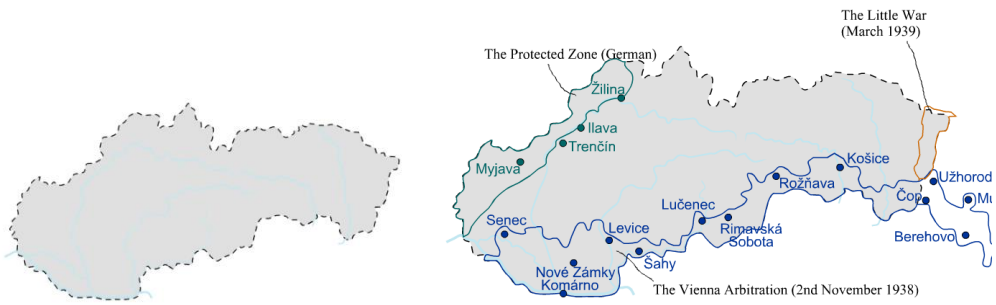

Obrázok 8 Mapy pre fixáciu učiva

Prameň: vlastný návrh

Zhrnutie fixačnej fázy:
Najpodstatnejším znakom fixačnej fázy je dosiahnuť pevnejšie a trvalejšie uchovávanie vedomostí a zručností. Použitá metóda skupinovej práce umožnila žiakom konzultovať nadobudnuté vedomosti (ako z oblasti dejepisnej, tak aj jazykovej) a upevniť si spoluprácu. V prvej časti bola použitá otázka vedomostná, tak aj analytická. V časti druhej boli použité otázky vedomostné. V tretej časti učiteľ prepojil teoretické poznatky s praktickým využitím nadobudnutých zručností na mape.

F) Fáza aplikačná (5 min)
Cieľ fázy: schopnosť aplikovať osvojené vedomosti na súčasnosť, zhodnotiť politické preberaných dôsledky udalostí, rozvinúť schopnosť kriticky myslieť a prezentovať svoj názor

Priebeh fázy: Aplikujeme nadobudnuté vedomosti na súčasnú politickú situáciu, alebo na prípadnú politickú situáciu (čo by si robil ako politik, keby...). Učiteľ použije *metódu kladenia otázok* a *riadeného rozhovoru*.
Otázky: „Už ste niekedy museli voliť medzi dvomi nepríjemnými alternatívami? Na základe čoho ste sa rozhodli?"
„Je ospravedlniteľné, ak politik vykoná pre dobro národa aj kroky neetické (spojenie sa s diktátorským režimom)?"
„Bola vtedy situácia iná a len my vieme s odstupom času zhodnotiť vtedajšie kroky?"
„Existuje podobná situácia aj v dnešnom svete?"
Učiteľ vedie žiakov k zamysleniu sa, vedie diskusiu a kladie ďalšie otázky.

Zhrnutie aplikačnej fázy:
Táto fáza umožnila pochopiť žiakom, že otázky minulosti nie sú mŕtve a ak poznáme históriu a vieme ju správne pochopiť a zhodnotiť, môžeme sa vyhnúť chybám minulým. Zároveň žiakom umožnila pochopiť súčasnosť a zhodnotiť ju. Učiteľ zámerne kládol otázky syntetické a hodnotiace, teda otázky s otvoreným koncom, aby rozprúdil diskusiu.

G) Záver hodiny (1 min)
Činnosť učiteľa: stručne zhodnotí priebeh hodiny, či boli dosiahnuté špecifické vyučovacie ciele, zhodnotí prácu jednotlivcov, alebo celej triedy, zadá žiakom domácu úlohu, oznámi žiakom, čo bude obsahom budúcej vyučovacej hodiny, odchod učiteľa na prestávku

Domáca úloha: 1. Vypracujte prvé tri otázky a úlohy z učebných textov na str. 137
2. Porozprávajte sa so súčasníkom doby Slovenského štátu z vašej rodiny, alebo s niekým, kto mal kontakt so súčasníkom a opýtajte sa ho na spomienky.

2.2 Využitie učebných textov a pracovného listu

Na základe skúsenosti viem povedať, že pracovné listy sú veľmi vhodným materiálom pri práci s učebným textom. Naplno totiž rozvíjajú čitateľskú gramotnosť, vyhľadávanie konkrétnych informácií, ako aj celkové porozumenie textu. Plne sa tu môže využiť samostatná práca, alebo práca v dvojiciach a učiteľ má potom trochu voľnejšiu hodinu.

Pre účely tejto práce som vybral tému „Tridsaťročná vojna". Táto téma je pomerne náročná na správne pochopenie, preto som k nej vytvoril pracovné listy, v ktorých žiaci musia dopĺňať najdôležitejšie informácie z učebných textov (príloha 2). Učivo bolo odučené na dvoch vyučovacích hodinách.

Štruktúra vyučovacej hodiny dejepisu s využitím pracovného listu[11]

ŠTUDIJNÝ ODBOR: gymnázium
VYUČOVACÍ PREDMET: dejepis
ROČNÍK: druhý
TRIEDA: 2. BG
OBSAHOVÝ ŠTANDARD:
a) **Tematický celok:** Náboženské vojny
b) **Téma vyučovacej hodiny:** Tridsaťročná vojna
c) **Pojmy:** Tridsaťročná vojna, Katolícka liga, Protestantská únia, Habsburgovci, príčiny vojny, dôsledky vojny
TYP VYUČOVACEJ HODINY: hodina výkladu a osvojovania nových vedomostí
POČET HODÍN: 2
MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ POMÔCKY: príprava, učebný text *History for Bilingual class part 2* (príloha 2), dejepisný atlas, nástenná mapa - Európa po Tridsaťročnej vojne, pracovný list - Tridsaťročná vojna (príloha 3), písacie potreby
VÝCHOVNO-VZDELÁVACIE CIELE:
3. Kognitívne ciele:
- Vymenovať 2 všeobecné príčiny tridsaťročnej vojny
- Opísať záujmy jednotlivých štátov participujúcich vo vojne
- Vymenovať 1 bezprostrednú príčinu tridsaťročnej vojny
- Opísať obidve strany bojujúce v tridsaťročnej vojne z mocenského, vojenského a náboženského hľadiska
- Vymenovať a opísať jednotlivé etapy vojny
- vysvetliť dôsledky vojny politické, ekonomické, vojenské, kultúrne

2. Afektívne ciele:
- Vyjadriť postoj k problematike expanzie štátov
- Uvedomiť si nebezpečenstva vojen a náboženskej neznášanlivosti
- Vytvorenie negatívneho postoja k vojne a násilnému riešeniu problémov

3. Psychomotorické ciele
- Pracovať s mapou Európy pred a po Tridsaťročnej vojne
- Dokázať pracovať s pracovnými listami
- Preukázať čitateľskú gramotnosť pri vyhľadávaní informácií

[11] VASIĽOVÁ, D: *Typológia vyučovacích hodín dejepisu*, str. 19; VASIĽOVÁ, D: *Vyučovacia hodina dejepisu a jej štruktúra*, str. 187, In: Dejiny 2/2010, internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove, str. 184-205. [online]. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/docs/Dejiny_2_2010.pdf>

VÝKONOVÝ ŠTANDARD:

- Vymenovať príčiny Tridsaťročnej vojny
- Popísať vtedajšiu mocenskú situáciu
- Rozoznať príčiny a zámienku vojny
- Povedať dátumy a udalosti spojené s jednotlivými etapami vojny
- Vyhľadať na mape vtedajšie štáty a ich záujmy

VYUČOVACIE METÓDY A FORMY: práca s textom, výklad, problémový výklad spojený s rozhovorom, práca s mapou, samostatná práca, skupinová práca, motivačný rozhovor

DIDAKTICKÉ ZÁSADY:

- zásada názornosti
- zásada primeranosti
- zásada komplexného rozvoja osobnosti
- zásada uvedomelosti a aktivity

A) Organizačná časť (2 min)

Cieľ časti: zistiť prítomnosť žiakov na vyučovaní**,** všeobecná pripravenosť žiakov na vyučovací proces, oboznámiť žiakov s cieľom vyučovacej hodiny

Priebeh časti - príchod učiteľa do triedy
- zápis do triednej knihy
- kontrola pomôcok: učebné texty
- prezentovanie cieľa a priebehu hodiny
- spustenie PC, dataprojektora

B) Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (2 min)

Učiteľ oboznámi žiakov s cieľom vyučovacej hodiny: „Ozrejmiť príčiny, priebeh a dôsledky Tridsaťročnej vojny“. Učiteľ tiež upovedomí žiakov o zvolenej metodike, teda práca s učebným textom a pracovnými listami.

C) Zopakovanie predošlého učiva: (10 min)

V tejto časti som zvolil individuálne preskúšanie žiaka z predošlého učiva (Sedliacka vojna, Šmalkadská vojna, Náboženské vojny vo Francúzsku). Ostatní žiaci boli vyzvaní, aby si prečítali a pochopili prvé dva odseky z učebného textu.

D) Motivačná fáza: (5 min)

Cieľ fázy: zopakovať náboženské rozloženie Európy na začiatku 17. storočia a vzbudiť záujem o preberanú problematiku jej aktualizáciou.

Vyučovacie metódy: V tejto fáze využívame metódu kladenie otázok a odpovedí a riadený rozhovor.

Priebeh fázy: Učiteľ sa pýta žiakov otázku, aké bolo náboženské rozloženie Európy (môžu použiť atlas) a ktoré dve zoskupenia vznikli pred vojnou (na základe prečítaného textu). V aktualizácii učiva sa učiteľ opýta, či v dnešnej dobe náboženstvo zohráva úlohu v medzinárodných vzťahoch a či ide naozaj o náboženstvo.

Zhrnutie motivačnej fázy: Tu som sa dočkal viacerých odpovedí, že áno. Žiaci prízvukovali negatívny vzťah islam-kresťanstvo. Jedna žiačka zdôraznila aj určitú nevôľu u niektorých katolíkov a evanjelikov (hlavne u staršej konzervatívnej generácie).

E) Prezentácia nového učiva (20 min)

Cieľ fázy: Cieľom tejto časti je sprístupniť žiakom nové učivo, ktoré je tematicky zamerané na ozrejmenie všeobecných príčin Tridsaťročnej vojny, ako aj jej bezprostrednú príčinu – povstanie českých stavov, vymenovať fázy vojny a základné udalosti jej priebehu, ozrejmiť dôsledky vojny. Tiež treba zdôrazniť, že náboženstvo bolo len zásterkou k mocenským záujmom. Prezentácia nového učiva prebieha prevažne samostatnou prácou s pomocou učiteľa a následného dovysvetľovania učiteľom. Samostatná práca má podobu čítania odsekov učebných textov a následného vypĺňania pracovných listov (príloha 3). V tejto časti tiež nesmieme zabudnúť aj na afektívne ciele, teda priebežne prízvukovať negatíva vojny ako aj negatíva náboženskej neznášanlivosti.

Priebeh fázy: Učiteľ rozdá žiakom pracovné listy a vyzve ich, aby skúsili doplniť informácie týkajúce sa príčin vojny. Tie by už mali mať načítané z fázy C. Ešte predtým však učiteľ povie, čo to bola Tridsaťročná vojna, napíše na tabuľu roky jej trvania a vysvetlí, že to bol posledný náboženský konflikt v Európe (teda s náboženským pozadím).

Žiaci vypĺňali danú časť cca 5 minút, keďže to už mali predčítané. Niektorí s tým mali väčšie, iní menšie problémy. V tejto časti sa musí naplno zapnúť znalosť čitateľskej gramotnosti v anglickom jazyku. Niektorí však mali vyplnené všetko a spoločne sme to dokončili aj u ostatných. Následne som ich vyzval, aby sme si geopolitické súvislosti vyhľadali na mape v atlase.

V treťom odseku sa žiaci dozvedia bezprostrednú príčinu vojny, k čomu som im však tiež dopomohol výkladom. Tiež sme sa zastavili pri slove „defenestrácia“. Pri každej jednej fáze vojny je v pracovnom liste potrebné doplniť jej názov, miesto bojov, bojujúce štáty, osobnosti a výsledky. Túto časť žiaci vypracovávali pomerne úspešne a potrebné informácie nachádzali ľahšie. Prvú hodinu sme končili Dánskou vojnou.

Zhrnutie fázy: Žiaci pracovali samostatne, alebo v dvojiciach a s pomocou vyhľadali potrebné informácie. Po otázkach, či rozumejú danému faktu odpovedali niekedy negatívne, po ďalšom vysvetlení (aj v slovenskom jazyku) sa s tým oboznámili viac. Priebeh fázy bol primeraný a stihlo sa všetko naplánované.

F) Fixácia nového učiva (6 min)

Učiteľ vyzve žiaka, aby svojimi slovami a pomocou pracovných listov, resp. učebného textu zopakoval, čo sme sa na hodine naučili.

G) Zhodnotenie vyučovacej hodiny a záver (2 min)

Na záver hodiny som zisťoval názor žiakov na zvolenú metodiku. Dospel sme k tomu, že žiaci považujú túto koncepciu za prínosnú, hlavne kvôli tomu, že je sa zamerali na dôležite informácie a je to niečo iné.

2.3 Využitie učebných textov s použitím metódy INSERT

Metóda INSERT (*Interactive Notating System for Effective Reading and Thinking*) – je to interaktívny záznamový systém pre efektívne čítanie a myslenie a je jednou z metód využívajúcich stratégiu EUR.

EUR je akronym pre evokácia, uvedomenie, reflexia. Počas týchto činností učiteľ sprevádza žiaka, aby mohol lepšie porozumieť učivu, hlavne výkladovému textu. Ide o dosť efektívne rozvíjanie čitateľskej gramotnosti. Z toho vyplýva, že stratégia EUR rozvíja samostatnosť žiaka pri učení, jeho kreativitu, kritickosť, schopnosť vyhľadávať podstatné informácie a eliminovať tie nepodstatné.

Stratégia EUR má iné fázy ako tradičná hodina. Prvou fázou je *„evokácia",* pri ktorej ide v podstate o rozhovor pred čítaním. Učiteľ kladie otázky k učivu, na ktoré by už žiaci mali vedieť odpovedať. Cieľom je motivovať žiakov a podporiť, aby nové informácie boli chápané v kontexte. Druhou fázou je *„uvedomenie si významu".* Tu ide o tiché čítanie, kedy sa žiaci dostávajú do kontaktu s novými informáciami, novým učivom (v podstate nemusí ísť len o čítanie textu, ale aj o výklad učiteľa, pozeranie filmu, realizáciu experimentu). Treťou fázou je „reflexia", kde ide o rozhovor po čítaní, počas ktorého si žiak uvedomí, čo sa nového naučil, čo pochopil, na aké otázky odpovedal. Zároveň si však formuluje, čo sa ešte nenaučil, alebo čo ešte nepochopil. Na tieto fázy sa používajú rôzne metódy a jednou z nich je aj INSERT.

Aby žiak ostal aktívny počas čítania textu, systém INSERT zavádza 4 znaky, ktoré si žiaci zaznamenávajú na okraj papiera počas čítania. Nie je však potrebné označovať každý riadok alebo každú myšlienku, ktorá je v texte. Znak by mal odrážať vzťah k vybranej informácii vo všeobecnosti.

„V" - potvrdzuje, že informáciu sme už poznali, **„-„** - naznačuje, čo vieme nesprávne, **„+"**- naznačuje, že sme sa dozvedeli novú informáciu, **„?"** -naznačuje, že informácia je nejasná, nezrozumiteľná alebo zaujímavá.[12]

Štruktúra vyučovacej hodiny dejepisu s využitím metódy INSERT

ŠTUDIJNÝ ODBOR: gymnázium
VYUČOVACÍ PREDMET: dejepis
ROČNÍK: prvý
TRIEDA: 1. BG
OBSAHOVÝ ŠTANDARD:
d) Tematický celok: Rímska ríša
e) Téma vyučovacej hodiny: Britské ostrovy počas rímskej doby
f) Pojmy: Britské ostrovy, staroveký Rím, Kelti, druidi, hradiská, Germáni
TYP VYUČOVACEJ HODINY: hodina výkladu a osvojovania nových vedomostí
POČET HODÍN: 1
MATERIÁLNO-DIDAKTICKÉ POMÔCKY: príprava, učebný text *History for Bilingual class part 1* (príloha 4), dejepisný atlas, nástenná mapa - Veľká Británia (môže byť geografická), písacie potreby

[12] TUREK, I. *Didaktika*, str. 255-256

VÝCHOVNO-VZDELÁVACIE CIELE:

1. Kognitívne ciele:

- Poznať rozdiel medzi Britskými ostrovmi a Britániou
- Opísať život Keltov na Britských ostrovoch
- Ozrejmiť vplyv Ríma na život a kultúru Keltov
- Vysvetliť pojmy Boudicea, druidi, Tara, hradisko-oppidum, Hadriánov val
- Vymenovať národy, ktorých jazyk patrí do keltskej jazykovej skupiny

2. Afektívne ciele:

- Rozvíjať povedomie keltskej kultúry a jej prínos
- Rozvíjať povedomie rímskej kultúry na Britských ostrovoch

3. Psychomotorické ciele

- Označiť na mape Britské ostrovy a Britániu; hranice provincie Britannica
- Nájsť na mape Hadriánov val a oblasti, kde žijú národy hovoriace jazykom keltskej jazykovej skupiny
- Rozvinúť čitateľskú gramotnosť

VÝKONOVÝ ŠTANDARD:

- Opísať život Keltov na Britských ostrovoch
- Poznať podmienky expanzie Ríma na Britské ostrovy a vplyv Ríma v Británii
- Vysvetliť vývoj expanzie Anglov, Jutov a Sasov na Britské ostrovy a jej dôsledky

VYUČOVACIE METÓDY A FORMY: práca s textom, výklad, problémový výklad spojený s rozhovorom, práca s mapou, samostatná práca, stratégia EUR, metóda INSERT, motivačný rozhovor

DIDAKTICKÉ ZÁSADY:

- zásada názornosti
- zásada primeranosti
- zásada komplexného rozvoja osobnosti
- zásada uvedomelosti a aktivity

A) Organizačná časť (2 min)

Cieľ tejto časti je zistiť prítomnosť žiakov na vyučovaní a urobí zápis do triednej knihy.

B) Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (1 min)

Učiteľ oboznámi žiakov s cieľom vyučovacej hodiny: „Ozrejmiť život Keltov na Britských ostrovoch počas rímskej doby“ a stručne oboznámi žiakov o zvolenej metodike.

C) Evokácia (10 min)

V tejto fáze využívame predošlé poznatky z hodín dejepisu, geografie, ako aj poznatky z hodín anglického jazyka, konkrétne reálií anglicky hovoriacich krajín. Študenti by mali mať základné poznatky o Veľkej Británii geografického, či demografického charakteru. Ja som preto kládol otázky a úlohy:

a) Ukážte na mape Britské ostrovy a Veľkú Britániu.

b) Ukážte na mape Jutský polostrov a oblasť Frízska (Holandsko; kvôli invázii Germánov).

c) Akými jazykmi sa hovorí vo Veľkej Británii a v Írsku?
d) Viete aký pôvod majú škótska gaelčina, írčina a waleština?
e) Čo viete o Keltoch?
f) Aké oblečenie nosili Kelti?
g) Kto to boli druidi?
h)Kto bol v Londýne? Viete koho socha stojí pri Westminster Bridge (Boudicea)
i) Ako podľa vás vyzerá typický Angličan a Ír?

Žiaci reagovali pomerne rýchlo, vždy sa našiel niekto, kto odpovedal na dané otázky, niekedy boli odpovede nesprávne.

Ak žiaci na otázky nevedia odpovedať, nie je to problém, ale súčasť stratégie. Odpovede sa totiž dozvedia počas nasledujúcich dvoch fáz. Učiteľ môže napríklad napísať otázky na tabuľu a k nim odpovede žiakov, či sú správne alebo nie. Učiteľ sa k nim vráti počas fázy reflexie a žiaci vedia, čo vedeli a čo nie.

Počas tejto fázy žiaci odpovedajú, čo vedia a ako som povedal, tolerujú sa aj nesprávne odpovede. Vedie sa diskusia na dané otázky, ale učiteľ musí dbať na čas.

Cieľom tejto fázy je evokovať už poznané vedomosti, s ktorými sa žiaci podelia so spolužiakmi. V tejto fáze prvotne systematizujeme poznatky z dejepisu a iných predmetov, či poznatkov „zo života“. V neposlednom rade aktualizujeme učivo, čím motivujeme žiakov a vzbudzujeme v nich záujem o tému vyučovacej hodiny.

Použité metódy sú najmä metóda kladenia otázok a odpovedí, čiastočne aj výklad učiteľa spojený s rozhovorom. Z motivačných metód je to aktualizácia učiva.

D) Uvedomenie si významu (15 min)
Vo fáze uvedomenia si pracujú žiaci s učebným textom. Použili sme teda metódu INSERT, s ktorou sú žiaci dôkladne oboznámení na začiatku fázy. Znaky som napísal na tabuľu. Žiaci pracovali samostatne, mohli si pomáhať so susedom, ale dominantne v tejto metóde ide o vlastné poznatky. Niekedy sa žiaci pýtali na slovíčka, ale v podstate textu rozumeli.

Je potrebné dodať, že hodina môže byť realizovaná aj v elektronickej forme, kde sa dohodnú napr. 4 farby namiesto znakov a žiak text zafarbuje.

E) Reflexia (15 min)
V tejto fáze si žiaci upevňujú svoje vedomosti, prezentujú, čo sa naučili nové a čo už vedeli. Použijeme metódu riadeného rozhovoru a metódu kladenia otázok a odpovedí. Dôležité je, aby sa žiaci nebáli prezentovať svoje názory, informácie označené „-„ alebo „+„ a nebáli sa opýtať.

Pomer známych a neznámych informácii bol približne rovnaký. Pri neznámych informáciách som vyzval najprv ostatných žiakov, či poznajú správne odpovede. Ak nevedeli, vysvetlil som informáciu. O rozšírenie informácie, teda znamienko „?“, požiadal len jeden žiak v súvislosti s Boudiceaou. Napokon si porovnávali svoje zistenia s otázkami z fázy evokácie. Tým si fixujeme nové poznatky a zisťujeme, ktoré predošlé

poznatky žiakov neboli správne, alebo boli neúplné a nahradzujú ich správnymi poznatkami.

F) Záver hodiny (2 min)

Na konci hodiny prebehne jej zhodnotenie a sebahodnotenie žiakov. Učiteľ sa pýta žiakov na ich názor na metodiku hodiny, či sa naučili viac, ako na klasickej hodine a či majú nejaké výhrady. Žiaci reagovali v podstate pozitívne, výhrady mali k značeniu informácií. Bolo to skôr ohľadom na fakt, že sú v škole a tlačil ich čas. Doma by mali väčší pokoj na danú aktivitu. Ale tvrdili, že sa im poznatky zosumarizovali. Za domácu úlohu si žiaci prečítajú a naučia kapitolu z učebnice týkajúcu sa danej problematiky.

ZÁVER

Cieľom mojej práce bolo navrhnúť postup tvorby učebných textov pre predmet dejepis vyučovaný v anglickom jazyku na bilingválnom štúdiu a prezentovať použitie takýchto učebných textov na hodine dejepisu spolu s modernými didaktickými pomôckami a metódami. Znalosti vychádzali z vlastnej skúsenosti ako pri tvorbe textov, tak aj pri ich použití v praxi.

Z môjho pohľadu som svoj cieľ splnil. Najprv som došiel k záveru, že veľa možností nájsť zdroje učiteľ dejepisu v anglickom jazyku na Slovensku nemá, preto najschodnejšou cestou je vytvoriť si vlastné materiály. Tu som poskytol svoje skúsenosti pri tvorbe takýchto textov z hľadiska obsahu, formy, štylistiky a čoho sa pri tvorbe vyvarovať.

V praktickej časti som ponúkol tri hodiny odučené pomocou mojich vlastných učebných textov spolu s inými pomôckami alebo metódami. Prvá hodina, resp. dvojhodinovka, bola vedená pomocou interaktívnej tabule a programov HotPotatoes, Editor dejepisných máp, videospotov, atď. Ďalšie dve hodiny vplývali viac na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Druhá hodina bola odučená s pomocou pracovných listov a tretia metodikou INSERT, ktorá je súčasťou stratégie EUR. Tá sama osebe rozvíja spomínanú čitateľskú gramotnosť.

Vyučovacie hodiny dokázali, že učebné texty majú svoje miesto vo vyučovaní dejepisu v anglickom jazyku a spolu s inými pomôckami a metódami dokážu byť inovatívnou formou výučby. Dovolím si tvrdiť, že dané texty sú, pri absencii zdrojov, dokonca nevyhnutnou súčasťou výučby. Výklad a písanie poznámok je totiž pri výučbe dejepisu v bilingválnom štúdiu dlhodobo neudržateľné.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. LEPIL, O. 2010. Teorie a praxe tvorby výukových materiálů. Olomouc, 2010, str. 98, ISBN 978-80-244-2489-7

2. MANNOVÁ, E. a kol. 2000. A Concise History of Slovakia, Bratislava: Historický ústav SAV, 2000, str. 354, ISBN 80-88880-42-4

3. TUREK, I. 2010. Didaktika. Bratislava : Iura Edition, 2010. s. 598. ISBN978-80-8078-322-8

4. VASIĽOVÁ, D. 1999. Typológia vyučovacích hodín dejepisu. Prešov : Metodické centrum, 1999. 53 s. ISBN 80-8045-137-0

Internetové zdroje

5. KRATOCHVÍL,V. 2012. Viliam Kratochvíl odbovedá na vaše otázky.In: Listáreň Orbis Pictus Istropolitana, 6.2.2012. [online] [cit. 3.3.2012]. Dostupné na internete: http://listaren.orbispictus.sk/2012/02/03/viliam-kratochvil-odpoveda-online-na-vase-otazky/

6. VASIĽOVÁ, D: 2010. Vyučovacia hodina dejepisu a jej štruktúra. In: Dejiny 2/2010, internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove, str. 184-205, ISSN 1337-0707. Dostupné na internete: http://dejiny.unipo.sk/docs/Dejiny_2_2010.pdf

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 History for bilingual class part 3 – Vznik Slovenského štátu 1939-1945

Príloha 2 History for bilingual class part 2 – Tridsaťročná vojna

Príloha 3 Pracovný list „Tridsaťročná vojna“

Príloha 4 History for bilingual class part 1 – Kelti a Rimania na Britských ostrovoch

Príloha 1 History for bilingual class part 3 – Vznik Slovenského štátu 1939-1945

SLOVAK HISTORY

SLOVAKIA IN THE TWENTIETH CENTURY

QUESTIONS AND TASKS

1. Was the origin of Czechoslovakia a crucial step in the Slovaks´ emancipation or not?
2. Try to find out the economic, social and cultural conditions of your town during the first republic. Which buildings, cultural institutions, inns, or enterprises have been built in your town during the first republic?
3. Which problems of Slovak economy of the first republic do you find the most significant? Compare them with current ones.
4. Do you know any Czechoslovak sport achievements from the inter-war period?
4. Which influence did centralism and czechoslovakism have on Czecho-Slovak relationships? Should the Czechs have provided autonomy for the Slovaks? Would it have changed something?
5. What did the Munich agreement bring for the Czechoslovak Republic?

THE SLOVAK REPUBLIC 1939 – 1945

President Emil Hácha and Adolf Hitler

The first session of the Slovak Assembly after the origin of the Slovak state

The International Position of the Slovak Republic

The Slovak Republic had an area of 38,004 km^2 and a population of 2,655,053. In the west, and after the defeat of Poland, also in the north its neighbours were the German Reich and territories occupied by it. In the south and east it had frontiers with Hungary. It was recognized by 27 states, including all the great powers except the USA. However, existence of the state was in the balance from the beginning and depended on the interests of Germany. In April 1939, Hitler already offered Slovakia, or part of it to Poland as a compensation for Gdansk and the corridor to Prussia. After this was rejected, the German army used Slovakia as one of its assembly areas against Poland.

In the years of the war, the Slovak Republic had the function of a sort of show case in Nazi policy. It was intended to demonstrate that Hitler not only occupied countries, but also liberated nations. However, Slovakia never got out of dependence on Germany. The position of Slovak Republic in the German sphere of influence was determined by the **Treaty of Protection**, signed in March 1939. Germany undertook to protect the political independence of the Slovak State and its integrity, and in exchange Slovakia committed itself to conduct its foreign policy and army in accordance with Germany. A Protected Zone was created along the western boundary of the state, in which the German army had sovereign rights.

The foreign policy dependence on Hitler's Reich proved ineffective, when Hungary began to advance into Slovakia from Subcarpathian Ruthenia in March 1939. The so-called **Little War**, lasting several days, the Slovak Republic had to surrender to Hungary further territory in the east to Sobrance and Snina with 69,639 citizens, most of the Slovak nationality.

The minister of foreign affairs **Ferdinand Ďurčanský** attempted to establish contacts with the West, but after the defeat of France in 1940, the Germans energetically put a stop to such efforts. At talks on **28 July 1940** in **Salzburg**, Hitler significantly interfered in home affairs of Slovakia, and forced President Dr. Jozef Tiso to reorganize the government and dismiss Ďurčanský. His place was taken by the Nazi oriented **Vojtech Tuka**, while the radical commander of the Hlinka Guard **Alexander Mach** became minister of the interior.

The Thirty Years War

The Thirty Years War (1618 – 1648) was the continuation of the religious wars in Europe, which actually are understood (*and the Thirty Years War especially*) as a power rivalry. The conflict began between Protestants and Catholics in Bohemia, but gradually developed into a general, political war involving most of Europe, and changed into the conflict between the Habsburgs and France.

Reasons: In spite of conclusion of the Peace of Augsburg the religious liberty was frequently broken by Catholic Emperors. In addition, Calvinism spread quickly throughout Germany becoming the third major confession in the region, but its position was not recognized. Also a struggle for hegemony and influence played an important role. Spain was interested in the territories of the Spanish Netherlands (*present-day Belgium*); on the contrary the bourgeoisie of the Northern Netherlands feared the Spanish domination. France was threatened by two surrounding Habsburg states (*Spain and the Holy Roman Empire*), and was eager to gain the hegemony over European countries at the expense of the Habsburgs. The power claims overshadowed the original religious interests and led to the participation of traditional Catholic France on the Protestant side. Sweden and Denmark were interested in gaining control over northern German states, bordering the Baltic Sea. Shortly before the war, two alliances arose in Europe: **the Catholic League** and **the Protestant Union**. The Thirty Years War, which started with events in Bohemia, is divided into 5 phases.

The Second Defenestration of Prague in 1618, two imperial governors were thrown out of a window - Vilem Slavata of Chlum and Jaroslav Borzita of Martinice

The Battle of White Mountain, 8 November, 1620

The Bohemian Revolt (1618 – 1620) - The Bohemian estates were largely Protestant. Rudolph II had already granted them liberty by the **Letter of Majesty** in 1609. Matthias II sought to centralize his rule and infringed the Letter. Therefore, the Bohemian estates stood strongly against the Emperor and threw two Catholic councillors out of the palace window of the Hradčany Castle (*a deed known as the Second Defenestration of Prague*) **in 1618**. Oddly enough, they survived unharmed, since they landed into a dungheap, which saved their lives. The Defenestration meant war. The Bohemians deposed the Habsburgs and crowned **Frederick V of the Palatinate** the king (*called the Winter King owing to his short reign*). Initially, the revolt seemed destined for success. However, the new Emperor Ferdinand II, subsidized by his Spanish relatives and the Catholic League, struck back. On 8 November, 1620, the Bohemians were utterly defeated at the **battle of White Mountain** (*Bílá Hora*). 27 noblemen were executed at Prague's Old Town Square, including a Slovak physician Ján Jessenius. The loss at the White Mountain meant "the black day" of the Bohemian history.

The Palatinate Phase (1621 – 1623) - Frederick V of the Palatinate fled from Bohemia and with other Protestant rulers sought to regain the Rhine Palatinate, which had been occupied by the Catholic League. The war shifted to Germany. Frederick was supported by the Dutch, but Tilly - a capable Imperial general and strong Spanish presence decided about Frederick´s defeat.

The Danish Phase (1625 – 1629) – Foreign powers could not look at the development in Germany peacefully. The French, the English and the Dutch formed a league to oppose the Habsburgs. They found their champion in **Christian IV of Denmark**, who also had extensive possession in northern Germany and looked at the dangerous approach of the Habsburgs in the north with anxiety. Despite Christian invaded as the first he was crushingly defeated by the Catholic army led by a new Imperial general **Albrecht von Wallenstein**. Emboldened by victory, the Emperor issued the Edict of Restitution, requiring the return of all lands expropriated from the Roman Church since the 1550's.

The Swedish Phase (1630 – 1635) - Concerned by growing Habsburg power along the Baltic, **Gustavus Adolphus of Sweden** invaded northern Germany. The Swedish army proceeded successfully and gradually occupied territories in Northern, Central, and Southern Germany. The Swedes met the Imperial army at Breitenfeld near Leipzig and defeated it. The Emperor had no choice but to recall Wallenstein. The battle took place near Leipzig at **Lützen**. It was a draw, but Gustavus was killed. The Imperial and Spanish armies joined and inflicted a crushing defeat on the Swedes at Nördlingen. All the Swedish gains in southern Germany were lost.

The French Phase (1635 – 1648) – French Prime Minister **Richelieu** was anxious about the Swedish failure. Since he wanted to defeat the Habsburgs, he had to keep the Swedes in the war. The French declared war on Spain and increased the scope of their intervention in the Empire. Gradually, the Imperial forces as well as opposition got weakened. The exhausted belligerent sides concluded **the Peace of Westphalia** in **1648**, which ended both the Thirty Years War and the era of the religious wars.

A mercenary of the Thirty Years War

The assassination of Albrecht von Wallenstein by imperial assassins in Cheb in 1634

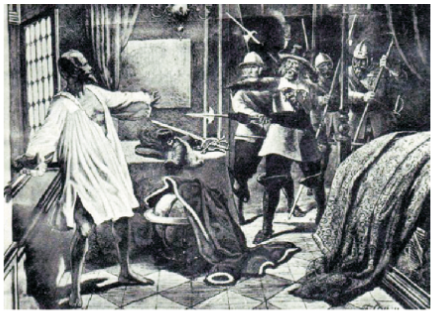

Consequences – The Thirty Years War was the last of the religious wars, but the first all-European war. The Peace of Westphalia was to be a compromise, but actually France, Sweden and Protestant German princes were winners at the expense of both the Austrian and Spanish Habsburgs. **France** came out of the war the most strengthened - it gained Alsace and the control over several Bishoprics in the German territory. **Sweden** became the lord of the Baltic Sea. **Imperial Principalities** managed to withstand Habsburg´s supremacy and the princes strengthened their position within the Holy Roman Empire (*especially Bavaria, Saxony, and Brandenburg*). **The Dutch Republic** and **Switzerland** definitely received their independence and Switzerland declared the ´eternal neutrality´. The **Habsburgs´** effort to gain control over Germany utterly collapsed, so they turned their interests to the hereditary lands and the Hungarian Kingdom. The Peace put an end to the strife in Germany by granting the same rights to the Calvinists, Catholics, and Lutherans (*However, in the Habsburg territories of Bohemia and Austria the Emperor was given a nearly free hand to re-impose Catholicism*). The Catholic Church is considered an actual loser of the Thirty Years War.

The war had a profound impact on population and people´s lives. It caused a population decline by 30% on average, for men it was even up to 50% (*from 21 million to perhaps 13 million in Germany*). The most desolated countries were Germany and Bohemia. Whole districts lay stripped of their inhabitants, whole cities stood in ruins. The civilian population suffered from starvation, epidemics as well as pillage, brutality and greed of mercenary soldiers. Considering the decimation of the population, the princes were forced to ban serfs from leaving land. A long-termed result of the war was the different economic development of Western and Central Europe, which remained more backward.

Príloha 3 Pracovný list „Tridsaťročná vojna“

The 30-Years War

REASONS:

Spain (the Habsburgs) - .....
.....
France - .....
.....
the Netherlands - .....
Sweden - .....
Denmark - .....
England - .....

Two alliances - 1..... 2.....

The immediate reason was .....

THE COURSE

1st Phase - name.....
- place.....
- states.....
- persons.....
- result .....

2nd Phase - name.....
- place.....
- states.....
- persons.....
- result .....

3rd Phase - name.....
- place.....
- states.....
- persons.....
- result .....

4th Phase - name.....
- place.....
- states.....
- persons.....
- result .....

5th Phase - name.....
- place.....
- states.....

- persons.....
- result .....

CONSEQUENCES:

The Winners …….……
The Losers……..

Political consequences = The Peace of Westphalia:
France…….....
…….
Sweden ……
Denmark ……..
Imperial Principalities (German Princes) ……
The Netherlands and Switzerland……
The Habsburgs…….
Spain …….

Religious consequences were…….
…….
Social and economic consequences were…….....
…….
Cultural consequences were …….....
……
Changes in the Military were……..
…….

Príloha 4 History for bilingual class part 1 – Kelti a Rimania na Britských ostrovoch

THE ANCIENT HISTORY

THE CELTS AND ROMANS ON THE BRITISH ISLANDS

Around **700 BC** another group of people began to arrive on the British Islands. These were the Celts, who came from central Europe. They continued to arrive in one wave after another over the next seven hundred years. The Celts are ancestors of many of the people in Scotland, Wales, Ireland and Cornwall. Celtic languages, which have been used in some areas since that time, are still spoken.

The Celts were organized into different tribes, and tribal chiefs were chosen from each family or tribe, sometimes as the result of fighting between individuals, and sometimes by election. They never established any united kingdom, only the Irish kingdoms had a main king, ruled in **Tara**. The Celtic tribes were ruled over by a warrior class of which the priests - **Druids,** were important members. These Druids could not read or write, but they memorised all the religious teachings, the tribal laws, history, medicine. The Druids from different tribes all over Britain probably met once a year. They had no temples, but they met in sacred groves of trees, on certain hills, or by rivers sources. *The Celtic women had more independence than they had again for hundreds of years. When the Romans invaded Britain two of the largest tribes were ruled by women who fought from their chariots. The most powerful Celt to stand up to the Romans was a woman,* ***Boadicea.*** *She was tall with red hair. She nearly drove the Romans from Britain, and she destroyed London, the Roman capital, before she was defeated and killed.*

Hill-fort of Tara, Ireland. The resident of Irish kings

The Celts were technically advanced. They knew how to work with iron, and could make better weapons. The Celtic tribes continued the same kind of agricultural as the Bronze Age people before them. But their use of an iron plough made it possible to farm heavier soils. The hill-fort remained the centre for local groups. Today the empty hill-forts stand on lonely hilltops.

The Celtic men wore shirts and breeches, and striped or checked cloaks fastened by a pin (*recall the Scottish dress*).

The Romans had invaded Britannia because the Celts from the island were working with the Celts of Gaul against them. Also the Romans could make use British food for their own army fighting the Gauls.

The Romans brought the skills of reading and writing to Britain. The written word was important for spreading ideas and also for establishing power. Julius Caesar first time came to Britain in 55 BC, and in **43 AC** a Roman army occupied Britain as far as Scotland. The Romans established a Romano-British culture across the southern half of Britain. They could not conquer Scotland, so they built a strong wall along the northern border, **Hadrian´s Wall**. In **409** Rome pulled its last soldiers out of Britain and the romanised Celts were left to fight alone against the Scots, the Irish and Saxon raiders from Germany. When Britain called to Rome for help in the middle of the 5th century, no answer came.

Hadrian´s Wall, England. It should have defended Roman Britain against the Scottish inroads from the north.

Ireland, however, kept its independence, and the Romans never conquered it. Ireland was divided into smaller kingdoms, from which the most important were Ulster, Leinster, Munster, and Conaught. Since the 5th century, there was Christianity spread in Ireland by mission of St. Patrick. The Irish Church was well known by its monasterial and ascetic way of life.